

3. Сулайманов М. Кыргыз балдар адабиятынын тарыхы [Текст] / М. Сулайманов – Ош, 1992. – 91-бет
4. Орозова Г. Балдар фольклору. “Элдик адабияты” сериясы. 12-том. [Текст] / Түзүүчү: Г.Орозова – Бишкек, 2002. –690 б.
5. Измайлов А. Э. Очерки по истории советской школы в Киргизии за 40 лет (1917-1957гг.) [Текст] / А.Э. Измайлов. – Ф.,1957. 383 с.
6. Маркова Т. А. Дошкольное воспитание. [Текст] / П. Усова // – 1967. – №7
7. Алиева Р. А. Мугалимдердин педагогикалык процессти уюштуруудагы инновациялык технологиялары [Текст] // Известия ОшТУ, 2024 №1, Б.206-214
8. Марасулова Н. А. Кыргызстанда балдардын укуктарын коргоонун социалдык-педагогикалык механизмин өнүктүрүү [Текст] // Известия ОшТУ, 2023 №3, Б.225-234

УДК 37.011.31

Бердибекова Сырга Каныбековна, п.и.к., ОшТУнун
доценти, ORCID 0009-0004-1619-3537
Маматова Мира Жанибековна, ОшТУнун доценти,
ORCID 0009-0005-9634-3407
Ош технологиялык университети

МААЛЫМАТ ДООРУНДАГЫ СТУДЕНТТЕРДИН КРИТИКАЛЫК ОЙ ЖҮГҮРТҮҮСҮ: КЫРГЫЗСТАНДЫН ТҮШТҮК РЕГИОНУНДАГЫ УНИВЕРСИТЕТТЕРДИН МИСАЛЫНДА ЭМПИРИКАЛЫК ИЗИЛДӨӨ

Макалада маалымат доорунда студенттердин критикалык ой жүгүртүүсүн өнүктүрүүнүн теориялык жана практикалык аспектилери талкууланат. Кыргызстандын түштүк регионундагы ЖОЖдордун студенттеринин критикалык ой жүгүртүүсүнүн абалын талдоо үчүн сандык жана сапаттык методдорду колдонуу менен эмпирикалык изилдөө жүргүзүлүп, санариптик технологиялардын окуу процессине тийгизген таасири да изилденген. Изилдөөнүн жыйынтыктары көрсөткөндөй, окуучулар маалыматты талдоодо жана баалоодо кыйынчылыктарга дуушар болушат, бул критикалык ой жүгүртүүнү өнүктүрүү контекстинде билим берүү ыкмаларын андан ары өркүндөтүүнү талап кылат. Макалада Кыргызстандын түштүк регионундагы ЖОЖдордун окуу процессинин натыйжалуулугун жогорулатуу боюнча да сунуштар берилген. Билим берүү программаларын трансформациялоо жана мугалимдердин санариптик компетенттүүлүгүн жогорулатуу зарылчылыгы негиздүү. Санариптик билим берүү мейкиндигинде критикалык ой жүгүртүүнү өнүктүрүүнүн факторлорун жана механизмдерин андан ары изилдөөнүн перспективалары белгиленген.

Негизги сөздөр: критикалык ой жүгүртүү, маалымат доору, билим берүү, санариптик технологиялар, аналитикалык көндүмдөр, түштүк регион.

Бердибекова Сырга Каныбековна,
к.п.н., доцент ОшТУ,
Маматова Мира Жанибековна, доцент ОшТУ,
Ошский технологический университет

КРИТИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ СТУДЕНТОВ В ИНФОРМАЦИОННУЮ ЭПОХУ: ЭМПИРИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ НА ПРИМЕРЕ ВУЗОВ ЮЖНОГО РЕГИОНА КЫРГЫЗСТАНА

В статье рассматриваются теоретические и практические аспекты развития критического мышления студентов в информационный век. Было проведено эмпирическое исследование с использованием количественных и качественных методов для анализа состояния критического мышления студентов вузов южного региона Кыргызстана, а также изучено влияние цифровых технологий на процесс обучения. Результаты исследования показывают, что у студентов возникают трудности с анализом и оценкой информации, что требует дальнейшего совершенствования методов обучения в контексте развития критического мышления. Также в статье даны рекомендации по повышению эффективности образовательного процесса вузов южного региона Кыргызстана. Обоснована необходимость трансформации образовательных программ и повышения цифровой компетентности учителей. Намечены перспективы дальнейших исследований факторов и механизмов развития критического мышления в цифровом образовательном пространстве.

Ключевые слова: критическое мышление, информационный век, образование, цифровые технологии, аналитические способности, южный регион.

Berdibekova Syrga Kanybekovna, candidate of pedagogical sciences, docent of OshTU,
Mamatova Mira Zhanibekovna, docent of OshTU,
Osh University of Technology

CRITICAL THINKING OF STUDENTS IN THE INFORMATION AGE: AN EMPIRICAL STUDY USING THE EXAMPLE OF UNIVERSITIES IN THE SOUTHERN REGION OF KYRGYZSTAN

The article discusses the theoretical and practical aspects of the development of critical thinking of students in the information age. An empirical study was conducted using quantitative and qualitative methods to analyze the state of critical thinking of university students in the southern region of Kyrgyzstan, and the influence of digital technologies on the learning process was studied. The results of the study show that students have difficulty analyzing and evaluating information, which requires further improvement of teaching methods in the context of developing critical thinking. The article also provides recommendations for increasing the efficiency of the educational process at universities in the southern region of Kyrgyzstan. The need to transform educational programs and increase the digital competence of teachers is substantiated. Prospects for further research into factors and mechanisms for the development of critical thinking in the digital educational space are outlined.

Key words: critical thinking, information age, education, digital technologies, analytical skills, southern region.

Киришүү. Заманбап маалымат доору санариптик технологиялардын тез өнүгүшү жана жеткиликтүү маалыматтын көлөмүнүн өсүшү менен мүнөздөлөт. Мындай шарттарда студенттерге маалыматтардын агымын эффективдүү багыттоого, алардын ишенимдүүлүгүн баалоого жана аны негизделген чечимдерди кабыл алууда пайдаланууга мүмкүндүк берүүчү критикалык ой жүгүртүүнү өнүктүрүү өзгөчө

мааниге ээ. Студенттер маалыматты талдоо жана баалоо жөндөмдүүлүгүн өнүктүрүү керек болгон билим берүү жайларында критикалык ой жүгүртүүнүн мааниси жогорулайт. Маалымат доорунда студенттердин критикалык ой жүгүртүүсү ийгиликтүү окуу жана иштөө үчүн зарыл болгон негизги көндүмгө айланат. Ал маалыматты талдоо, анын ишенимдүүлүгүн баалоо жана жүйөлүү пикирлерди түзүү жөндөмүн камтыйт. Бул жөндөмдү калыптандыруу студенттердин окуу процессине активдүү катышуусун талап кылат, мисалы, командалык окутуу ыкмалары жана маалыматтык компетенттүүлүктү өнүктүрүү аркылуу болот. Билим берүү мекемелери ушул аспектилерге көңүл бурушу маанилүү.

Критикалык ой жүгүртүү рационалдуу жана негизделген чечимдерди кабыл алуу үчүн маанилүү болгон маалыматты жигердүү жана конструктивдүү талдоо, баалоо жана чечмелөө жөндөмү катары аныктама берсе болот. Бул процесс бир нече негизги компоненттерди камтыйт: кабылдоо, талдоо, баалоо, интерпретациялоо жана аргументация [1,7]. Маалымат доорунда критикалык ой жүгүртүү көндүмдөрү маалымат чоң көлөмдө кабыл алынган жана көп учурда ишенимдүүлүктүн так далилдери жок коомдо натыйжалуу иштеши үчүн зарыл болуп калат. Когнитивдик жүк теориясына ылайык [2,5,8] билим берүү процесси фактыларды өздөштүрүү гана эмес, ошондой эле аналитикалык жана критикалык баа берүү көндүмдөрүн өнүктүрүүгө багытталганы маанилүү.

Актуалдуулугу. Бул көйгөй акыркы жылдары билим берүү процессине санариптик технологияларды киргизүүгө кызыгуу күчөгөн мезгилде Кыргызстандагы ЖОЖдор үчүн өзгөчө актуалдуу. Бирок маалымат көлөмүнүн өсүшүнө жана билим берүү ресурстарынын жеткиликтүүлүгүнө карабастан, көптөгөн студенттер маалыматты талдоо жана чыпкалоодо кыйынчылыктарга туш болушат. Кыргызстандын заманбап билим берүү шарттарында салттуу ыкмаларды да, жаңы санариптик ресурстарды да колдонуу менен студенттердин маалыматты өз алдынча талдоо жөндөмдөрүн өнүктүрүү маанилүү [3,4,6].

Жумуштун максаты. Кыргызстандын түштүк регионундагы ЖОЖдордун студенттеринин критикалык ой жүгүртүү деңгээлин изилдөө жана анын өнүгүшүнө таасир этүүчү факторлорду аныктоо болуп саналат.

Изилдөөнүн объектиси жана методдору. Кыргызстандын түштүгүндөгү ЖОЖдордун студенттеринин критикалык ой жүгүртүүсүнүн абалын талдоо үчүн сандык жана сапаттык методдорду колдонуу менен эмпирикалык изилдөө жүргүзүлгөн. Изилдөөгө түштүк регионундагы алдыңкы жогорку окуу жайларында билим алып жаткан 200 студент жана 30 мугалим тартылган. Изилдөө учурунда төмөнкү ыкмалар колдонулган:

- *Окуучуларды жана мугалимдерди сурамжылоо:* сурамжылоонун максаты студенттердин оздорунун аналитикалык жөндөмдүүлүктөрүнө болгон ишенимдүүлүк деңгээлин, санариптик технологияларды жана илимий маалымат базаларын колдонуу жыштыгын аныктоо, ошондой эле учурдагы билим берүү практикасынын натыйжалуулугун баалоо болгон.

- *Окуу программаларын талдоо:* билим берүүгө санариптик технологияларды киргизүү контекстинде критикалык ой жүгүртүүнү өнүктүрүүгө багытталган окуу пландарына жана окутуу ыкмаларына талдоо жүргүзүлдү.

- *Статистикалык маалыматтарды иштеп чыгуу:* алынган натыйжалар негизги тенденцияларды жана көз карандылыктарды аныктоого мүмкүндүк берген сыпаттама статистикалык методдорду колдонуу менен иштелип чыкты.

Изилдөөнүн жыйынтыгы. Изилдөөнүн негизги суроолорунун бири студенттердин аналитикалык көндүмдөрүнө ишеним деңгээлин аныктоо болгон. Сурамжылоонун натыйжалары студенттердин көбү маалыматты талдоо

жөндөмдүүлүгүнө ишенээрин көрсөттү, бирок иш жүзүндө алар чоң көлөмдөгү маалыматтарды иштеп чыгууда кыйынчылыктарга туш болушат.

1-таблица

Студенттердин аналитикалык көндүмдөрүнө ишеним деңгээли.

Ишеним деңгээли	Студенттердин саны (%)	Сыпаттама
Абдан ишенимдүү	15%	Студенттер өздөрүнүн аналитикалык жөндөмдөрүнө ишенишет
Ишенимдүү	45%	Студенттер маалыматты талдай алышат, бирок кыйынчылык менен
Ишенимсиз	40%	Студенттер маалыматты талдоодо кыйналышат

Илимий маалымат базаларын колдонуу. Сурамжылоонун жыйынтыгы көрсөткөндөй, студенттердин 30% гана маалымат издөөдө илимий базаларды дайыма колдонушат. Студенттердин 70% тактыгы дайыма текшерилбеген интернет булактарына кайрылышат, демек студенттерде ишенимдүү булактар менен иштөө көндүмдөрүн өнүктүрүүнүн маанилүү экендиги мындан тастыкталат.

2-таблица

Студенттердин илимий маалыматтар базасын пайдалануу жыштыгы.

Маалыматтар базасын пайдалануу жыштыгы	Студенттердин саны (%)	Сыпаттама
Дайыма (күн сайын, жума сайын)	30%	Студенттер окуу процессинде илимий маалыматтар базасын активдүү колдонушат
Кээде (айына бир жолу)	40%	Студенттер маалымат базасын айрым учурларда гана колдонушат
Сейрек, эч качан	30%	Студенттер илимий маалымат базасын колдонушпайт/

Окутууда санариптик технологиялардын ролу. Санариптик технологиялар билим берүү процессинде маанилүү роль ойнойт, бирок аларды Кыргызстандын ЖОЖдорунун окуу процессине киргизүүдө олуттуу айырмачылыктар бар. Кээ бир университеттер онлайн курстарды жана электрондук ресурстарды активдүү колдонушса, башка окуу жайларында санариптештирүү эми гана популярдуулукка ээ болууда.

3-таблица

Кыргызстандын туштук регионундагы ЖОЖдорунун окуу процессине санариптик технологияларды киргизүү даражасы.

Университеттер	Технологияларды киргизүү даражасы (%)	Сүрөттөмө
Ош технологиялык университети	70%	Онлайн курстар, санариптик маалымат базалары, интерактивдүү платформалар колдонулат
Баткен мамлекеттик университети	50%	Санариптик технологиялар колдонулат, бирок жетишээрлик эмес
Ош мамлекеттик университети	80%	Окуу процессинде санариптик технологияларды кеңири колдонушат

Студенттер туш болгон көйгөйлөр. Маалыматты талдоодо студенттер туш болгон негизги көйгөйлөрдүн арасында төмөндөгүлөр бар:

- Жасалма маалыматты айырмалоодо кыйынчылыктар: Студенттердин 50%ы булактардын ишенимдүүлүгүн аныктоодо кыйынчылыктарга дуушар болгонун белгилешти.

- Маалыматтарды издөө жана чыпкалоо боюнча көндүмдөрдүн жетишсиздиги: студенттердин 40% эффективдүү маалыматты издөө жана чыпкалоо боюнча көндүмдөрдүн жоктугун айтышты.

4-таблица

Маалыматты талдоодо студенттер туш болгон көйгөйлөр.

Көйгөйлөр	Студенттердин саны (%)	Сүрөттөмө
Жасалма маалыматты айырмалоо кыйынчылыгы	50%	Студенттер ар дайым ишенимдүү булактарды ишенимсиз булактардан айырмалай алышпайт
Маалыматтарды издөө жана чыпкалоо көндүмдөрүнүн жоктугу	40%	Студенттер маалыматты эффективдүү издөө үчүн жетиштүү жөндөмгө ээ эмес
Маалыматтын ашыкча көлөмү	10%	Студенттер маалымат издөөдө ашыкча жүктөмгө туш болушат

Корутунду. Маалымат доорунда студенттердин критикалык ой жүгүртүүсүн өнүктүрүү- билим берүү процессинин зарыл компоненти болуп саналат. Кыргызстандын түштүк регионундагы ЖОЖдор студенттердин маалымат дүйнөсүндө натыйжалуу багыт алуу жана негизделген чечимдерди кабыл алуу жөндөмүн арттыруучу критикалык ой жүгүртүүнү өнүктүрүүгө багытталган санариптик технологияларды жана курстарды интеграциялоо боюнча иштерин улантуулары керек.

Изилдөөнүн жыйынтыгы боюнча студенттердин критикалык ой жүгүртүү деңгээлин жогорулатуу боюнча төмөндөгүлөрдү сунуштоого болот:

1. Окуу процессине критикалык ой жүгүртүү жана маалыматтык сабаттуулук боюнча курстарды киргизүү, бул студенттердин квалификациясын жогорулатууга, маалыматтарды талдоого, баалоого жана чечмелөөгө жардам берет.

2. Билим берүү процессинде санариптик технологияларды, анын ичинде онлайн курстарды, электрондук маалымат базаларын жана интерактивдүү платформаларды активдүү колдонууну жогорулатуу.

3. Студенттерди маалыматты чыпкалоо жана булактарды критикалык баалоо ыкмаларына үйрөтүү, бул алардын чоң көлөмдөгү маалыматтар менен иштөө жөндөмдүүлүгүн жогорулатат жана маалыматтын ашыкча жүктөө тобокелдиктерин азайтат.

Адабияттар:

1. Левин Р. Я. Критическое мышление: Теория и практика. [Текст] / Р. Я. Левин // Издательство "Питер", 2010. - С. 20-40.
2. Бенашвили И. А. Психология обучения: Развитие критического мышления у студентов. [Текст] / И. А. Бенашвили // Академический проект, 2013. - С. 50-70.
3. Зимняя И. А. Педагогическая психология. [Текст] / И. А. Зимняя // 2-е изд. Академия, 2015. - С. 100-120.
4. Шапошникова Н. В. Когнитивное развитие студентов: Теория и практика. [Текст] / Н. В. Шапошникова // Речь, 2012.- С. 80-100.

5. Никифоров В. В. Методы активного обучения: Развитие аналитических и критических способностей. [Текст] / В. В. Никифоров // Высшая школа, 2014.- С. 30-50.
 6. Соловьев В. В. Критическое мышление в образовательном процессе. [Текст] / В. В. Соловьев // МГУ, 2020. - С. 150-170.
 7. Paul, R., & Elder L. Миниатюрное руководство по концепциям и инструментам критического мышления. Основа критического мышления. [Текст] / R. Paul, L. & Elder // Lanham, Maryland, 2014. - С. 10-30.
 8. Sweller, J. Теория когнитивной нагрузки: Влияние на обучение в классе. Учеба и наставничество, том 21 [Текст] / J. Sweller //, Elsevier, 2011. - С. 39-47.
-

УДК: 371:37.01

Орозали кызы Гүлкайыр, ага окутуучу,
Машиев Медетбек Айтмаматович, ОшТУнун доценти,
Ош технологиялык университети
E-mail: orozalikyzygulkaajyr@gmail.com

ПЕДАГОГИКАЛЫК БАГЫТТАГЫ СТУДЕНТТЕРДИ ДАЯРДООДО ОЮН ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН КОЛДОНУУ

Макалада студенттерди педагогикалык багытта даярдоо процессинде оюн формаларын колдонуунун актуалдуулугу каралат, студенттерди окутууда жана тарбиялоодо ишкердик, ролдук жана стол оюндарын практикалык колдонуунун мисалдары келтирилген. Студенттер менен иштөөдө көбүнчө оюндардын төмөнкү түрлөрү колдонулат: дидактикалык оюндар, кыймылдуу оюндар, улуттук оюндар, роль ойноо, ишкер оюндары, имитация, стол оюндары жана башкалар. Бирок, тапшырмалар, окуя-роль жана стол оюндары акыркы убакка чейин сейрек колдонулуп келген. Макалада ушул оюн технологиясын колдонуп, студенттер кесиптик ишмердүүлүккө гана сүңгүп кирбестен, командада иштөөнү, пайда болгон көйгөй жөнүндө гипотеза жасоону, көйгөйдү салыштырмалуу кыска убакыттын ичинде чечүү жөнүндө ойлоону, аны чечүүнүн, өзүнүн жана башкалардын жолдорун талдоону, аналитиканы колдонууну, синтез жана ой жүгүртүүнү үйрөнүшөөрү көрсөтүлдү.

Ачкыч сөздөр: кесиптик билим берүү, оюн технологиялары, педагогикалык багыт, дидактикалык оюндар, кыймылдуу оюндар, улуттук оюндар, роль ойноо, ишкер оюндары, имитация, стол оюндары, тренингдер, мээ чабуулу, топторду изилдөө ыкмасы, дискуссиялар, тегерек столдор, дебаттар, проблемалык кырдаал.

Орозали кызы Гүлкайыр, ст. преподаватель,
Машиев Медетбек Айтмаматович, доцент ОшТУ,
Ошского технологического университета

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИГРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПОДГОТОВКЕ СТУДЕНТОВ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО НАПРАВЛЕНИЯ

В статье рассматривается актуальность использования игровых форм в процессе подготовки студентов по педагогической направленности, приводятся примеры практического применения деловых, ролевых и настольных игр в обучении и воспитании студентов. В работе со студентами чаще всего используются следующие